

BUKOVINIAN STATE
MEDICAL UNIVERSITY
БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ȘTEFAN CEL MARE
UNIVERSITY
OF SUCEAVA
СУЧАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. ШТЕФАНА ЧЕЛ МАРЕ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК ТА ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ

AKTUALINI PYTANNIA SUSPILINIH
NAUK TA ISTORII MEDITSINI
(APSNIM)

CURRENT ISSUES OF SOCIAL
STUDIES AND HISTORY OF
MEDICINE

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ
ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК
И ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ

ENJEUX ACTUELS DES SCIENCES
SOCIALES ET DE L'HISTOIRE DE
LA MEDECINE

Спільний українсько-румунський науковий журнал
Joint Ukrainian-Romanian scientific journal

2023, 2 (36)

*Журнал засновано в 2013 р.
Перереєстровано 27.07.2015 р. у Міністерстві
юстиції України (Свід. № 21495-11295ПП – Сер. КВ)*

*Journal started publishing in 2013 year.
Re-registered in the Ministry of Justice of Ukraine
27.07.2015 p (Cert.of registr. № 21495-11295ПП – Ser. KB)*

*Журнал включено до Категорії "Б" Переліку
наукових фахових видань України з історичних
та філологічних наук (Наказ МОН України № 409
від 17.03.2020р.).*

*Journal is on the List of Scientific Professional publication
of the Ministry of Education and Science of Ukraine
Category «B», entitled to publish main results of
dissertations in different fields of **Historical sciences** and
Philological sciences (order № 409 of 17.03.2020)*

Editors-in-Chief: Dr. of History, Prof. **Antonyi Moysey** (Bukovinian State Medical University)
Dr. of History, Prof. **Stefan Purici** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Executive Editors: Dr. of Philology, Prof. **Antonina Anistratenko**, responsible for the electronic version of the journal
Ph.D., Assoc. Prof. **Yulia Rusnak** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Assoc. Prof. **Larysa Shutak** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Assoc. Prof. **Halyna Navchuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Assoc. Prof. **Tetyana Nykyforuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Assoc. Prof. **Alla Tkach** (Bukovinian State Medical University)
Dr. of History, Assoc. Prof. **Harieta Mareci Sabol** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Editors Assistants: Ph.D., Lecturer **Vasile M. Demciuc** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Responsible for the Bibliographic description of the references: **Svitlana Tulevska**

INDEXING: Index Copernicus – 73,78 (2016) | Infobase Index – 2,8 (2016) | MIAR – 2,8 (2016) | SRJIF – 3,98 (2017) | JICIndex – 0,110 (2017) | SJIF – 5,952 (2020)

*Journal was registered in the international scientometric and bibliographical database **Index Copernicus**, **Directory of Open Access Journals (DOAJ)**, **Ulrichs Web**, **Erih Plus**, **Scientific Indexing Services**, **Index of Turkish Education**, **Infobase Index**, **World Cat**, **DRJI**, **MIAR**, **Root indexing**, has published in database: **Google Scholar**, **SCIARY** (World Wide Science Educational Library), **Scientific periodicals of Ukraine**, **CEEOL (Germany)**, **e-library**.*

EDITORIAL BOARD:**SOCIAL SCIENCES**

History: Prof. *Onoriu Colăcel*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Assoc. Prof., *Serhiy Dobrshanskiy*, Ph. D., Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (**Ukraine**); Assoc. Prof. *Gennadii Kazakevych*, Dr. of History, Taras Shevchenko Kyiv National University (**Ukraine**); Prof. *Michel Kerautret*, Dr. of History, Ecole des Hautes études en sciences sociales (Paris, **France**); Prof. *Zenon Kohut*, Dr. of History, Alberta University (Edmonton, **Canada**); Prof. *Anatoliy Kotsur*, Dr. of History, Taras Shevchenko Kyiv National University (**Ukraine**); Prof. *Oleksandr Kurochkin*, Dr. of History, M. Rylskyi Institute of Art, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, **Ukraine**); Prof. *Yuri Makar*, Dr. of History, Academician of the Ukrainian Academy of History, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (**Ukraine**); Senior Research Associate *Paul Meerts*, Dr. of History, Institute of International Relations Clingendael (The Hague, **Netherlands**); Prof. *Olimpia Mitric*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Prof. *Gheorghe Onișoru*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Assoc. Prof. *Nataliya Petrova*, Ph. D., I. I. Mechnikov National University of Odesa (**Ukraine**); Assoc. Prof. *Florin Pintescu*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Acad. *Stepan Pavliuk*, Dr. of History, Director of the Institute of Ethnology, Academy of Sciences (**Ukraine**); Acad. *Anna Skrypnyk*, Dr. of History, Director of the Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, **Ukraine**); Prof. *Andrzej Wawryniuk*, Dr. of History, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Cholmie (**Poland**);

Philology: Prof. *Bertrand Badiou*, Dr. of Philology, Ecole normale supérieure (Paris, **France**); Prof. *Piotr Borek*, Dr. of Philology, Head of the Polish Philology Institute Krakiv Pedagogical University (**Poland**); Assoc. Prof. *Carmen Dărăbuș*, Dr. of Philology, Kliment Ohridski University of Sofia (**Bulgaria**); Prof. *Mircea A. Diaconu*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Assoc. Prof. *Evelina-Mezalina Graur*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Prof. *Adam Falowski*, Dr. of Philology, Head of the East Slavic Philology Institute Jagiellonian University (**Poland**); Prof. *Roma Franko*, Dr. Of Philology, University of Saskatchewan (**Canada**); Assoc. Prof. *Anastasiya Lepetiukha*, Kharkiv national pedagogical university named after H. Skovoroda (**Ukraine**); Assoc. Prof. *Simona-Aida Manolache*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Chief Research Worker *Anna-Maria Sorescu-Marinkovich*, Dr. of Philology, Balkan Institute at Serbian Academy of Sciences and Art (Belgrad, **Serbia**); Prof. *Hanna Martynova*, Dr. of Philology, Bohdan Chmelnytskyi Cherkasy National University (Ukraine); Prof. *Ovidiu Morar*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Prof. *Mihaela Violeta Munteanu*, Dr. of Philology, Technical University of Cluj-Napoca (**Romania**); Prof. *Rodica-Mărioara Nagy*, Dr. of Filology, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Prof. *Felix-Narcis Nikolau*, Dr. Of Philology, Lunds universitet (**Sweden**); Prof. *Antoaneta Olteanu*, Dr. of Philology, Bucharest University (**Romania**); Assoc. Prof. *Oleksandr Rak*, Ph. D. of Philology, Bukovinian State Medical University (**Ukraine**); Prof. *Nataliya Rusnak*, Dr. of Philology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (**Ukraine**); Dr. of Filology, Prof. *Svitlana Shabat-Savka*, Ph. D. of Philology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (**Ukraine**);

Philosophy: Prof. *Sorin Tudor Maxim*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Prof. *Diego Sanches Mecka*, Dr. of Philosophy, National University of Distance Education (Madrid, **Spain**); Assoc. Prof. *George Neamțu*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Assoc. Prof. *Bogdan Popoveniuc*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Assoc. Prof. *Nina Zoriy*, Ph. D. of Philosophy, Bukovinian State Medical University (**Ukraine**).

HISTORY OF MEDICINE:

Assoc. Prof. *Carmen Cornelia Bălan*, Dr. of Psychology, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Dr. med. Dipl.-Psych, MBA, *Gerhardt Dammann*, Chief of Psychiatrische Klinik Münsterlingen and the psychiatric services Thurgau (**Switzerland**); Prof. *Alexander Fediv*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (**Ukraine**); Prof. *Oleksandr Ivashiuk*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (**Ukraine**); Prof. *Alfred Prits*, Dr. of Psychology, President of World Psychology Union Head of Psychotherapy and Psychoanalysis Institute in Vienna (**Austria**); Assoc. Prof. *Nadia Laura Serdenciu*, Dr. of Educational Sciences, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Prof. *Viktor Tashchuk*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (**Ukraine**); Prof. *Dmytro Tyntyuk*, Dr. of Medicine, Chisinau State University of Medicine and Pharmacy N. Testemitsanu (**R. Moldova**); Prof. *Bohdan Vasylevskiy*, Dr. of Medicine, Chief of Psychosomatik Institute (Warsaw, **Poland**); Prof. *Vasyl Cheban*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (**Ukraine**).

Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія “Історичні та філологічні науки” || Current issues of Social studies and History of Medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal. Series “Historical and philological sciences”/ Редколегія: А. Мойсей, Ш. Пуріч. Чернівці–Сучава: БДМУ. 2023. № 2 (36). 106 с.

ISSN: 2311-9896; EISSN 2411-6181

The actual problems of world history, history of Ukraine, history of religion, ethnogenesis and traditional culture of peoples, archeology, philosophy, linguistics, literature and history of medicine are investigated in the journal. The journal is the international edition according to the sphere of extension and geography of the authors.

ББК 60я53+5г.я43

The journal is published in paper and electronic version with the resolution of the academic council of Higher State Educational Establishment of Ukraine “Bukovinian State Medical University” (Decision № 6. Date: 23.11.2023).

The authors are responsible for the selection, accuracy of given information, citations, proper names, geographical names and other data.

Publishing: 2-4 issues a year. Languages: Ukrainian, English, Romanian.

Address: Ukraine, 58000, Chernivtsi, Heroiv Maidanu str., 3, Department of Social Sciences and Ukrainian Studies. Tel.:(0372) 520871. **E-mail:** snim@bsmu.edu.ua; society@bsmu.edu.ua

The electronic version of the journal is available on the Web sites: <http://apsnim.bsmu.edu.ua>; <http://doaj.org> (DOAJ); <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> (National V. Vernadskij library web-site); <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua> (OJS); <https://journals.indexcopernicus.com/representative/issue/list> (Copernicus ICI).

ЕТИМОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ МІКРОГІДРОНІМІЙНОГО
АРЕАЛУ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

Наталія БИЦКО, Тетяна НИКИФОРУК

Буковинський державний медичний університет, Чернівці (Україна)
bytsko.nataliya@bsmu.edu.ua
kuryluk235@ukr.netMICROFIELD «STAGNANT WATERS» IN THE COMPOSITION
OF THE MICROHYDRONYMS OF THE TERNOPYL' REGION

Nataliya BYTSKO, Tetyana NYKYFORUK

Bukovinian State Medical University, Chernivtsi (Ukraine),
ORCID ID: 0000-0003-2426-8725
ORCID ID:0000-0003-1840-3580

Bytsko N., Nykyforuk T. Microfield «stagnant waters» in the composition of the microhydronyms of the Ternopil' region. Goal. The paper has analyzed folk geographical terms of the microfield «stagnant waters» in the composition of the microhydronyms of the territory of the Upper – Middle Reaches of the Dniester which embraces the Ternopil' region according to the administrative and territorial structure which is abundant in reservoirs of a closed type (ponds, pools, lakes, storage ponds, ravines, filled with stagnant water etc.).

Research methods. The article deals with onomastic, semasiological, derivative and etymological analyses of 2133 microhydronyms of Ternopil Oblast taking in toponymic context and further disclosure of nomination nature of stagnant water objects of the area. The article is devoted to of derivation and etymology of limnonyms, helionyms and microhydronyms of Ternopil Oblast by means of lexicosemantic, formal and grammatical criteria enabled us to establish the semantics of formants and etymons of toponymic stems.

Scientific novelty. We traced strong ties between the genesis of microhydronym and the class of natural object of nomination: a) mostly names of marshes, morasses, water filled ravines, gullies, filled with stagnant water with different (mostly landscape) semantics derive from popular geographical terminology; b) names of ponds and wells that are derived from oikonyms; c) derivatives from anthroponyms are present in the names of small ponds, wells and they indicate to the ownership of the hydroobject. The dissertation study of microhydronymy of Ternopil Oblast (names of stagnant waters) provides new information on theoretical and practical approaches to analyses of hydronymic regional systems and reveals their characteristic features on the national toponymic (microhydronymic) level.

Conclusions. In the process of the study of microhydronymic cadastre microhydronyms among which we traced quantitative correlation between derivatives of the ones derived from appellatives (56 %) the ones derived from onyms (44 %) were analysed. There is a tendency in the oblast to prevalence of the hydronyms derived from appellatives over those derived from onyms. In the process of research the character of microhydronyms in reference to their locative (location of the object, physical and geographical peculiarities) or possessive types (belonging of the hydronym to a person); prerequisites for appearance and traced stages of formation of microhydronyms. The relationship between derivational structure of microhydronyms and adjacent oikonyms from the point of view of primacy/secondariness of their origin, the names of microhydroobjects were grouped from the point of view of their archaic character and productiveness and areas of their use was established. Genetic information about microhydronyms was also obtained.

Keywords: *appellative, microhydronym, microtoponym, possessivity, nomination principle, regional microhydronymy, relativity, appellative semantics, derivational model.*

До залучення народної географічної термінології звертались і звертаються вчені-лінгвісти різних регіонів. Їх дослідницькі праці дають об'ємний фактичний матеріал, що дозволяє простежити ареали поширення гідронімічних і мікрогідронімічних назв на теренах нашої країни, а також є джерелом для порівняльно-історичних та лексико-семантичних досліджень. До питання народної географічної номенклатури звертались: Є.Черепанова «Народная

географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья»¹; О.Данилюк «Словник народних географічних термінів Волині»²; Т.Громко, В.Лучик, Т.Поляруш «Словник народних географічних термінів Кіровоградщини»³; Т.Громко «Семантичні особливості народної географічної термінології Центральної України (на матеріалі Кіровоградщини)»⁴. Присвятили цьому питанню свої окремі праці Й.Дзєндзелівський, П.Тутковський, М.Сумцов, І.Верхратський, П.Чучка,

¹ Cherepanova E. A. Narodna heohraficzna terminologiya Chernyhivsko-Sumskoho Polisia [Folk geographic terminology of Chernihiv-Sumsky Polesia], Sumy: Nauka, 1984, 274 p. [in Ukrainian].

² Slovnyk narodnykh heohrafichnykh terminiv Volyni [Dictionary of folk geographical terms of Volyn], [avt.-uklad. O. K. Danyliuk], Lutsk: Nadstyria, 1997, 108 p. [in Ukrainian].

³ Slovnyk narodnykh heohrafichnykh terminiv Kirovohradshchyny [Dictionary of folk geographic terms of Kirovohrad region], [uklad. Hromko T., Luchyk V., Poliarush T.], Kirovohrad: Navch. knyha, 1999, 224 p. [in Ukrainian].

⁴ Hromko T. Semantichni osoblyvosti narodnoi heohrafichnoi terminologii Tsentralnoi Ukrainy (na materialy Kirovohradshchyny) [Semantic features of the folk geographic terminology of Central Ukraine (on the material of the Kirovohrad Oblast)], Kirovohrad: Navch. knyha, 2000, 106 p. [in Ukrainian].

Т.Марусенко, І.Железняк, В.Шульгач та ін. Цікаву інформацію щодо національної народної географічної термінології зустрічаємо в наступних національних словниках і монографічних виданнях: Е.Мурзаєв «География в названиях» (російська мова)⁵; І.Яшкін «Беларускія географічныя назвы» (білоруська мова)⁶; Я.Шутц (сербсько-хорватська мова)⁷ та ін.

Мета. Проаналізувати народну географічну термінологію мікрополя «стоячі води» у складі мікрогідронімів Тернопільщини з урахуванням топонімного контексту та з подальшим розкриттям природи їхньої номінації, визначенням міжмовних і міждіалектних зв'язків із потенційною вказівкою на праслов'янський характер іменування.

Методи дослідження: *етимологічний підхід* (дав змогу реконструювати архаїчний пласт місцевої мікрогідронімії та визначити її внутрішню форму); *порівняльно-історичний* (визначальний метод для встановлення часу виникнення оніма); *формантний* (словотвірний) і *лексико-семантичний* (уможливили з'ясування словотвірної структури й лексико-семантичних особливостей аналізованих назв мікрооб'єктів); метод *лінгвістичного спостереження* (наочно показав поширення мікрогідронімних моделей у регіоні, а саме: продуктивність словотвірних суфіксів, зв'язок гідронімів із природними та соціально-економічними умовами); метод *кількісних підрахунків* (застосовано для встановлення продуктивності різних типів мікрогідронімів); *соціолінгвістичний* прийом (анкетування та інтерв'ювання).

Новизна дослідження. Уперше зроблено спробу системного аналізу гідронімів верхньо-середнього Дністра з урахуванням комплексного підходу; проаналізовано міжмовні й міждіалектні зв'язки в означеному гідронімконі; розвинуто положення про взаємодію між мікрогідронімією та суміжною (контактною) з нею ойконімією; проаналізовано первинні та вторинні за походженням мікрогідроніми

з погляду їхньої етимології; скласифіковані назви мікрогідрооб'єктів включено в систему структурних типів і моделей.

Територія Верхньо-Середнього Дністра, яка за адміністративно-територіальним устроєм охоплює Тернопільську область, досить багата на водойми закритого типу (стави, ставки, озера, водосховища, яри, наповнені стоячою водою). В області розташовано біля 270 ставків та водосховищ, в тому числі частина Дністровського водосховища⁸. Водні об'єкти цього типу мають, як правило, штучний характер, тобто виникли в результаті антропогенної діяльності людини: розташовані вони в ярах і утворені штучним затримуванням води рік греблями. Для них характерне піщане, замулене дно з домішкою вапняку⁹. Причиною появи штучних водойм була заміна типу господарства, яке сягає, мабуть, XVI ст., коли на зміну пасовищному господарству прийшло орне¹⁰. З метою підвищення вологості повітря в ті часи стали створювати численні ставки та озера, кількість яких сьогодні значно знизилася, а давні бездоглядні водоймища поступово перетворилися на болота та калюжі¹¹. Проаналізуємо апелятивні форми на позначення водойм закритого типу, що охоплюють семантичне мікрополе «стоячі води».

БЕЗОДНЯ. Гідроніми з такою назвою утворені лексико-семантичним способом від географічного апелятива безодня, який має наступні значення на території України: на Поліссі «глибока прірва», «глибока яма», «крутий стрімкий берег»¹², у Західному Поділлі спостерігається семантичний перехід «безодня, глибока водна пропасть» на «калюжа, болото»¹³; у гуцульських говірках спостерігаємо лексему бездно ««глибоке місце в річці»¹⁴, на Волині – «місце, де топляться люди і худоба», «яма, яка знаходиться на березі річки і заповнена темною водою, у якій не видно дна»¹⁵. У досліджуваному регіоні маємо назви: **Безодня** озеро (нп Залісся Борщ.), **Безодня** мокра балка (нп Вигола Гусят.), **Бездна** яр, наповнений стоячою

⁵ Murzaiev O. D. *Heohrafyia v nazvanykh* [Geography in the named], M: Mysl, 1974, 382 p. [in Ukrainian].

⁶ Yashkin I. Ia. *Belarusskiiia heohrafichnyia nazvy: Tapahrafiia, Hidralohiia* [Belarusian geographical names: Topography, Hydrology], Minsk: Nauka i tekhnika, 1971, 256 p. [in Belarusian].

⁷ Schutz J. *Die geographische Terminologie des Serbokroatischen* [The geographical terminology of Serbo-Croatian], Berlin, Akademie-Verlag, 1957, 113 p. [in German].

⁸ *Heohrafichna entsyklopediia Ukrainy: [u 3-kh t.]* [Geographical encyclopedia of Ukraine: [in 3 volumes], [F. S. Babychev, V. I. Bieliaieva, S. I. Dorohushchov ta in.], pod. red. O. M. Marynych, K.: URE, 1989-1993, Vol. 1, P. 98. [in Ukrainian].

⁹ Rosznik I Kolka *Naukowego Tarnopolskiego za rok 1892 (w Tarnopolu): [Nakladem Kolka Naukowego Tarnopolskiego z drukarni st. Kossowskiego], [Nakladem Kolka Naukowego Tarnopolskiego z drukarni st. Kossowskiego]* [Yearbook of the 1st Ternopil Scientific Circle for 1892 (in Ternopil): [By the Ternopil Scientific Circle from the printing house of St. Kossowski], 1892, P. 123 [in Polish].

¹⁰ *Ibidem*, P. 7.

¹¹ Redkva Ya.P. «Narodni heohrafichni termini mikropolia «stoiachi vody» u skladі arealnoi hidronimii» [Folk geographic terms of the microfield «standing water» as part of areal hydronymy], *Naukovo-teoretychnyi zhurnal instytutu ukr.movy NAN Ukrainy. Onomastyka* [Scientific and theoretical journal of the Ukrainian Language Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine. Onomastics], K.: Naukova dumka, 2003, N 1 (6), P. 77. [in Ukrainian].

¹² Marusenko T. A. *Materyaly k slovari ukraynskykh heohrafychseskykh apelliatyvov (nazvaniya relefov)* [Materials for the dictionary of Ukrainian geographical appellations (names of reliefs)], *Polesie (Lynhvystyka. Arkheolohyia. Toponymyka)*, M: Mysl, 1968, P. 206-255 [in Russian].

¹³ Jurkowski M. *Ukrainska terminologia hydrograficzna* [Ukrainian hydrographic terminology], Wroclaw: Warszawa, 1971, P. 95. [in Polish].

¹⁴ Hutsulski hovirky: *korotkyi slovnyk / [avt.-uklad. Zakrevska Ya.]* [Hutsul idioms: a short dictionary], Lviv.: In-t ukrainoznavstva, 1997, P. 22 [in Ukrainian].

¹⁵ *Slovyk mikrotoponimiv i mikrohidronimiv pivnichno-zakhidnoi Ukrainy ta sumizhnykh zemel v 2-kh t.* [Dictionary of microtoponyms and microhydronyms of northwestern Ukraine and adjacent lands in 2 volumes.], [avt.-uklad. H. L. Arkushyn], Lutsk: RVV «Vezha» Volyn. derzh. un-tu im. Lesi Ukrainky, 2006. P. 34 [in Ukrainian].

водою (нп Мухавка Чортк.), в яких прослідковуємо значення «глибока яма, наповнена водою»¹⁶.

БУЛЬБОНА. БУЛЬБОНІЯ. Зазначені номенклатурні терміни не можна однозначно віднести до семи «стоячі води» через хитання у їхній семантиці, яка тяжіє і до «текучих» гідрооб'єктів. Обидва терміни вживаються на означення гідрорельєфу. В «Етимологічному словнику української мови» ці гідротерміни пояснюються: «*бульбона(я)* – баюра, калюжа, яма під водою»; «*бульбока* – глибоке місце в річці»¹⁷. Зустрічаємо ці терміни у говорах українських Карпат і в буковинських говірках: пор. «*бульбона* – вир у річці» (бойківські говірки)¹⁸ та «*бульбона, больбона, бильбонія* – прірва, западина на сухому місці; трясовина»; «найглибше місце в річці з постійним водоворотом» (буковинські говірки)¹⁹. Вищевказаний народний географічний термін поширився і на досліджуваній території: **Бульбонія** криниця (нп Винятинці Зал.) та **Бульба / Бульбона** пот. (нп Струсів Терреб.)²⁰, перейшовши з буковинських говірок, куди вони прийшли із румунської мови: румунське *bulboană* «водна прірва»²¹, молдавське *булбоакэ* «вир, коловорот, яма», **Боулбока** (1499р.) – назва місцевості у Молд. кн²². Внутрішні форми обох гідронімів відбиває зв'язок між семами «глибина», «баюра, калюжа; яма, вирита водою» (для стоячих водойм) та «вир води» (глибоке місце, водоверт у протічних водах)²³. У таких місцях на поверхні води з'являються *бульби (бульки, бульбашки)*, «кульки на поверхні рідини, пухирі, бульбашки», «водяні чи мильні пухирі» внаслідок обертальних рухів води, які супроводжуються звуками²⁴.

ВИКРУТ. КРУЧА. *Virъ, *KrQtja/*VykrQtъ. Єдність цих семантичних значень найповніше

ілюструється на прикладі апелятива **викрут** «водоверть», який є синонімом **круча** на Поліссі і який М. І. Толстой вважає локальним²⁵. На території Тернопільщини із таким значенням фіксуємо: вир (глибина) **Викрут** (нп Ценів Чортк.); глибина **Круча** (нп Гумніська Терреб.); вир **Круча** (нп Колиндяни Чортк.); вир **Круті** (нп Розгадів Збор.)²⁶. Внутрішня структура вищевказаного апелятиву сягає дієслівного кореня псл. *krQtiti «крутити, вертити», який є спільним для *vykrQtъ «водоверть»²⁷ та *krQtja (< krQtъ «крутий, прямовисний, обривистий, сильно загнутий, швидкий, стрімкий»)»²⁸: укр. *круча* «глибоке місце» «водоверть»²⁹; *кручія* «вир біля мілини»³⁰; д.рус. *круча* «круча, крутий обрив», «водоверть, ополонка біля підніжжя крутого берега»³¹; у білоруській мові *круч* «місце в річці, де вирує вода»³². Отже, за ландшафтним терміном *круча* можна зафіксувати два протилежних значення: одне пов'язане з глибиною водойм, інше – з характеристикою берегової лінії, а саме «крутим, обривистим берегом»³³.

ВОРОНКА. На Тернопільщині відоме озеро **Воронка** (нп Кабарівці Збор.) та назва криниці **Воронка** (нп Кутківці Терноп.), внутрішня форма назви яких сягає семими «яма». Апелятив *воронка* увійшов в українську мову як запозичення з російської мови, порівняємо у рос. мові *воронка* «лійка, яма конічної форми»³⁴, в укр. мові *воронка* «вирва, яма від вибуху»³⁵. Також зустрічаємо у говірках російської півночі, а саме у діалектах Каргопольського краю, значення цього народного географічного терміну як «вікно води в болоті»³⁶. Проте на території України апелятив *воронка* зберігає зв'язок із позначенням

¹⁶ Матеріали гідронімічних експедицій, проведених автором у 2008-2010.

¹⁷ Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy: v 7-my t. [Etymological dictionary of the Ukrainian language: in the 7th vol.], hol. red. Melnychuk O. S., K.: Naukova dumka, 1982-1989.

¹⁸ Rosznik I Kolka Naukowego Tarnopolskiego za rok 1892 (w Tarnopolu): [Nakladem Kolka Naukowego Tarnopolskiego z drukarni st. Kossowskiego], [Nakladem Kolka Naukowego Tarnopolskiego z drukarni st. Kossowskiego] [Yearbook of the 1st Ternopil Scientific Circle for 1892 (in Ternopil): [By the Ternopil Scientific Circle from the printing house of St. Kossowski], 1892, P. 31.

¹⁹ Slovnyk bukovynskykh hovirok [Dictionary of Bukovinian idioms], avt.-uklad. Huivaniuk N. V., Chernivtsi: Ruta, 2005, P. 44.

²⁰ Матеріали гідронімічних експедицій, проведених автором у 2008-2010.

²¹ Jurkowski M. Ukrainska terminologia hydrograficzna [Ukrainian hydrographic terminology], Wroclaw: Warszawa, 1971, P. 95.

²² Slovnyk staroukrainskoi movy 14-15 st. v 12 t. [Humetska L. L., Kernytskyi I. M. ta in.]: pod. red. L. L. Humetskoj [Dictionary of the Old Ukrainian language of the 14th-15th centuries. in 12 t.], K.: Naukova dumka, 1977.

²³ Jurkowski M. Ukrainska terminologia hydrograficzna [Ukrainian hydrographic terminology], Wroclaw: Warszawa, 1971, 240 p.

²⁴ Slovnyk hidronimiv Ukrainy [Dictionary of hydronyms of Ukraine], red.-uporiad. A. P. Nepokupnyi, K.: Naukova dumka, 1979, P. 45.

²⁵ Tolstoi N. Y. Slavianskaia heohrafycheskaia terminolohiia [Slavic geographic terminology], Semasiologhiceschie etudy [Semasiological studies], M.: Mysly, 1969, P. 214.

²⁶ Korduba M. Materialy do heohrafichnoho slovnyka Bukovyny i Halychyny [Materials for the geographical dictionary of Bukovyna and Halychyna], Lviv: Viddil rukopysiv Lvivskoi naukovi biblioteki im. V. Stefanyka [F.61], P. 1-4.

²⁷ Tolstoi N. Y. Slavianskaia heohrafycheskaia terminolohiia ..., op. cit., P. 214.

²⁸ Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy: v 7-my t. [Etymological dictionary of the Ukrainian language: in the 7th vol.], hol. red. Melnychuk O. S., K.: Naukova dumka, Vol. 1, 1982-1989, P. 33-34.

²⁹ Slovnyk bukovynskykh hovirok [Dictionary of Bukovinian idioms], avt.-uklad. Huivaniuk N. V., Chernivtsi: Ruta, 2005, P. 66.

³⁰ Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy: v 7-my t. ..., op. cit., Vol.3, P. 112.

³¹ Etymolohycheskyi slovar russkohoazyka v 4-kh t. (per. s nem.) [Etymological dictionary of the Russian language in 4 volumes (translated from German)], M. Fasmer, M.: Prohress, 1964-1973, T. 2, P. 387.

³² Jurkowski M. Ukrainska terminologia hydrograficzna [Ukrainian hydrographic terminology], Wroclaw: Warszawa, 1971, P. 91.

³³ Marusenko T. A. Materyaly k slovari ukraynyskykh heohrafycheskykh apelliatyvov (nazvaniya relefov) [Materials for the dictionary of Ukrainian geographical appellations (names of reliefs)], Polese (Lynhvystyka. Arkheolohyia. Toponymyka), M: Mysly, 1968, P. 233.

³⁴ Tolkovy slovar zhyvoho velykorusskohoazyka [avt.-sost. Dal V. Y.], M., 1955, T. 1-4, P. 244.

³⁵ Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy: v 7-my t. [hol. red. Melnychuk O. S.], [Etymological dictionary of the Ukrainian language: in the 7th vol.], K.: Naukova dumka, 1982-1989, P. 428.

³⁶ Huseva L. V. Heohrafycheskye termyny, oboznachashchye boloto y eho chasty v apelliatyvnoi leksyke y toponymyke Karhopolskoho

заглиблення (ями), виступаючи із значенням «заглиблення на вершині гори» та «впадина на вершині гори»³⁷.

ГЛИНИЩЕ. ГЛИНІСЬКО. *Glinišče/ *Glinisko. Номенклатурні терміни *глинище, глинисько* означають «місце, де раніше брали (видовбували) глину»³⁸. За структурою ця лексема тяжіє до апелятива *глина* та суфікси – *-ище/-исько*, які вказують на місце від (nomina loci)³⁹; укр. гнилице «місце, звідки видовбують глину; яма з водою, ставок у місці, звідки видобуто глину», «глибока пропасть»⁴⁰; пол.діал. *glinisko* «т.с.»⁴¹; рос. глинище «т.с.»⁴². Досліджувана територія представлена гідрооб'єктами: мокра балка **Глиниська** (нп Угринь Чортк.), озеро **Глинеші** (нп Озеряни Борщ.), потік **Gliniska** (нп Старий Нижбіж Гусят.), в яких відбите значення «яма з водою» та «ставок у ямі, звідки раніше брали глину»⁴³. Також поширеними є назви, в яких основа *глин-* вказує на наявність глини: мокра балка **Глинне** (нп Стратин, суміжжя Терн. та Ів.-Фр.), мокра балка **Глинчик** (нп Болотня, суміжжя Львів. та Терн.), джерело **Глинна Криниця** (нп Шепівці Борщ.)⁴⁴.

КОВДОБА. КАДОВЬ. *Kadъlbъ. Первинна семантика **kadъlbъ* – це «дерев'яна посудина», «колодязний зруб», «пусте дерево, пеньок»⁴⁵. Апелятивне утворення **kadъlbъ* зазнало семантичної зміни, в результаті якої відбулась втрата ознаки «споруда» та перехід із «сфери термінів посуду в сферу географічних термінів»⁴⁶. За свідченням М. І. Толстого етимологію зазначеної лексики запропонував Ф.Міклошич, у якій він виділяв префікс *ka-* та дієслівну основу **dъlb-i-ti* «довбати»⁴⁷. Цю думку підтверджує Я. П. Редька у своїх дослідженнях мікрополя «стоячі води», «колодязні зруби видовбували з колод, пеньків і ставили їх замість цямрин у польових криницях та джерелах»⁴⁸. Отже, саме ця властивість

і зумовила перехід апелятива **kadъlbъ* у гідрографічну термінологію, який позначає, здебільшого, малі гідрооб'єкти круглої форми. Треба зазначити, що лише у польській та словацькій мовах ця лексема використовується як народний географічний термін. Пор. пол. діал. *kadlubek* «джерело, ключ»; слц. *kadlub* «резервуар для води», «струмок»⁴⁹. Найбільший різновид форм даної лексичної одиниці спостерігаємо в діалектах української мови: пор. буковинське *кадіб, кадуб* «польовий струмок; місцевість, багата джерелами води»⁵⁰, гуцульське *кадіб (кадуб)* «неглибока криниця»⁵¹.

Зрозуміло, що фрагментарні розвідки не дають повної уяви про номенклатуру народних географічних термінів мікрополя «стоячі води» Тернопільщини як цілісну систему. Однак треба зазначити, що в цьому (нехай і незначному) прошарку мікрогідронімів чітко можна простежити історико-культурну і власне мовну інформацію. Мікрогідроніми й народна географічна термінологія становлять своєрідний шар лексики, який вирізняється просторовою локалізацією, виявляє різні зв'язки як лінгвального, так і екстралінгвального типу. Останні пов'язані з соціальними, економічними, культурними, побутовими та іншими чинниками. Мікрогідроніми, як назви природних, і, наприклад, ойконіми, як назви створених людиною географічних об'єктів, характеризуються великою стійкістю, й у зв'язку з цим, вагомою інформативністю, оскільки значення, закріплене в тополексемах, є досить стійким і життєвим, незважаючи на нашарування різних епох і різних семантичних змін. Мікрогідроніми і ойконіми є продуктом певних часових фаз номінації, певного відтинку історії того чи іншого регіону з його заселенням та переміщенням населення і функціонуванням тих мов, що давали життя топонімам і гідронімам.

kraia Geographical terms denoting the bog and its parts in the appellative lexicon and toponymy of the Kargopol region], *Voprosy toponomastyky* [Questions of toponomastics], 1972, N 6, P. 122-130.

³⁷ Marusenko T. A. *Materyaly k slovari ukraynskykh heohrafycheskykh apelliatyvov (nazvanyia relefov)* [Materials for the dictionary of Ukrainian geographical appellations (names of reliefs)], Polese (Lynhvystyka. Arkheolohyia. Toponymyka), M: Mysly, 1968, P. 222.

³⁸ Redkva Ya. P. *Narodni heohrafichni terminy mikropolia «stoiachi vody» u skladi arealnoi hidronimii* [Folk geographic terms of the microfield «standing water» as part of areal hydronymy], *Naukovo-teoretychnyi zhurnal instytutu ukr.movy NAN Ukrainy. Onomastyka* [Scientific and theoretical journal of the Ukrainian Language Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine. Onomastics], K.: Naukova dumka, 2003, N 1 (6), P. 79.

³⁹ *Etymolohycheskyi slovar russkoho yazyka v 4-kh t. (per. s nem.)* [Fasmer M.], M.: Prohress, 1964-1973, T. 1, 412.

⁴⁰ Marusenko T. A. *Materyaly k slovari ukraynskykh heohrafycheskykh apelliatyvov (nazvanyia relefov)* [Materials for the dictionary of Ukrainian geographical appellations (names of reliefs)] Polese (Lynhvystyka. Arkheolohyia. Toponymyka), M: Mysl, 1968, P. 206-255.

⁴¹ Jurkowski M. *Ukrainska terminologia hydrograficzna* [Ukrainian hydrographic terminology], Wroclaw: Warszawa, 1971, 240 p.

⁴² *Tolkovy slovar zhyvoho velykorusskoho yazyka [avt.-sost. Dal V. Y.]* [An explanatory dictionary of the living Great Russian language], M., 1955, T. P. 355.

⁴³ Korduba M. *Materialy do heohrafichnoho slovnyka Bukovyny i Halychyny* [Materials for the geographical dictionary of Bukovyna and Halychyna], Lviv: Viddil rukopysiv Lvivskoi naukovoï biblioteki im. V.Stefanyka, [F.61], P. 105.

⁴⁴ *Materialy hidronimiinykh ekspedytsii, provedenykh avtorom u 2008-2010.*

⁴⁵ *Etymolohycheskyi slovar russkoho yazyka v 4-kh t. (per. s nem.)* [Fasmer M.], M.: Prohress, 1964-1973. T. 2, P. 157.

⁴⁶ Tolstoy N. Y. *Slavianskaia heohrafycheskaia terminolohiia* [Slavic geographic terminology], M.: Mysl, 1969, 261.

⁴⁷ *Ibidem*, P. 222.

⁴⁸ Redkva Ya. P. *Narodni heohrafichni terminy mikropolia «stoiachi vody» u skladi arealnoi hidronimii* [Folk geographic terms of the microfield «standing water» as part of areal hydronymy], *Naukovo-teoretychnyi zhurnal instytutu ukr.movy NAN Ukrainy. Onomastyka* [Scientific and theoretical journal of the Ukrainian Language Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine. Onomastics], K.: Naukova dumka, 2003, N 1 (6), P. 80.

⁴⁹ Tolstoy N. Y. *Slavianskaia heohrafycheskaia terminolohiia* [Slavic geographic terminology, [Semasiological studies], M.: Mysl, 1969, P. 223.

⁵⁰ *Slovyk bukovynskykh hovirok [avt.-uklad. Huivaniuk N. V.]* [Dictionary of Bukovinian idioms], Chernivtsi: Ruta, 2005, P. 7.

⁵¹ *Hutsulski hovirky: korotkyi slovyk / [avt.-uklad. Zakrevska Ya.]*, [Hutsul idioms: a short dictionary], Lviv.: In- ukrainoznavstva, 1997, P. 88.

Тетяна Никифорук – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Буковинського державного медичного університету. Автор понад 150 науково-методичних публікацій. Відповідальний секретар спільного українсько-румунського наукового журналу «Актуальні питання суспільних наук та історії медицини». Коло наукових інтересів: теорія віршознавства загалом та поетика віршованих творів С. Воробкевича, українська, латинська та англійська медична термінологія.

Tetyana Nykyforuk – PhD, Associate Professor of the Department of Foreign Languages in Bukovynian State Medical University. Author of over 150 scientific and methodological articles. Executive secretary of Ukrainian-Romanian scientific journal «Current Issues of Social Studies and History of Medicine». Scientific research interests: the creation of poetry and poetics of S. Vorobkevych's verses, Ukrainian, Latin and English medical terminology.

Наталія Бицко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Буковинського державного медичного університету. Автор понад 100 науково-методичних публікацій. Коло наукових інтересів: українська, латинська та англійська медична термінологія.

Nataiya Bytsko – PhD, Associate Professor of the Department of Foreign Languages in Bukovynian State Medical University. Author of over 100 scientific and methodological articles. Scientific research interests: Ukrainian, Latin and English medical terminology.

Received: 28.10.2023

Advance Access Published: December, 2023

© N. Bytsko, T. Nykyforuk